

Katarzyna Olbrycht

EDUKACJA KULTURALNA
JAKO EDUKACJA
DO WZRASTANIA
W CZŁOWIECZEŃSTWIE

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu śląskiego

EDUKACJA KULTURALNA
JAKO EDUKACJA
DO WZRASTANIA
W CZŁOWIECZEŃSTWIE

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3884

Katarzyna Olbrycht

EDUKACJA KULTURALNA
JAKO EDUKACJA
DO WZRASTANIA
W CZŁOWIECZEŃSTWIE

Redaktor serii: Publikacje Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji
Urszula Szuścik

Recenzent
Barbara Kromolicka

Prof. zw. dr hab. Katarzyna Olbrycht

Wprowadzenie

Prezentowany tom zawiera wybrane teksty poświęcone szeroko rozumianej edukacji kulturalnej, które opublikowałam lub wygłosiłam na przestrzeni ostatnich 30 lat. Choć teksty te różnią szczegółowe tematy, przykłady i cytowane źródła, łączy je sposób myślenia o istocie edukacji kulturalnej, o jej sensie, kontekstach i uwarunkowaniach.

Od początku traktowałam edukację kulturalną jako edukację zakorzonioną w myśleniu o człowieku rozwijającym swoje człowieczeństwo poprzez realizację wartości, przede wszystkim przez dążenie do wartości absolutnych: prawdy, dobra i piękna, a także przez urzeczywistnianie wartości osobowych, w tym również wspólnotowych. Prace nad tą sferą działań edukacyjnych rozpoczęłam od problematyki wychowania estetycznego i wychowania przez sztukę, kojarzonych zarówno dawniej, jak dziś z edukacją kulturalną. Dlatego tom otwierają teksty dotyczące tych zagadnień.

W kolejnej części zamieściłam teksty podejmujące tematykę edukacji kulturalnej w różnych jej znaczeniach i aspektach. Lektura tych tekstów pozwoli Czytelnikowi prześledzić proces dopracowywania koncepcji tejże edukacji i poznać proponowane przeze mnie kierunki analiz.

Zgodnie z przyjętą przeze mnie koncepcją człowieka jako osoby, dążenie do prawdy, dobra i piękna wiąże się z urzeczywistnianiem wartości służących rozwojowi osobowemu. Konsekwencją było włączenie w obszar edukacji kulturalnej kształcenia aksjologicznego, szczególnie wychowania do wartości. Stąd w osobnym rozdziale wyodrębniłam teksty poświęcone tej problematyce.

Ponieważ – wybierając stanowisko personalistyczne – odwoływałam się głównie do personalizmu Karola Wojtyły i nauczania Jana Pawła II, w końcowej części tomu znalazły się wybrane teksty związane z relacjami edukacji i kultury, rozważanymi w świetle wypowiedzi i tekstów Jana Pawła II.

Tom postanowiłam zakończyć *Posłowiem*, które byłoby podsumowaniem mojego myślenia o edukacji kulturalnej.

Szczególną „klamrę” dla prezentowanego przeze mnie stanowiska stanowią dwa teksty – otwierający (*O roli zachwyty w rozwoju człowieka*) i zamykający (*Współczesne pytania wokół relacji „mistrz – uczeń”*). Są to teksty dwóch wykładów inauguracyjnych, do przygotowania których zostałam zaproszona w 1998 i 2008 roku, i które okazały się niezwykle ważną inspiracją w całej mojej drodze zawodowej.

Ze względu na charakter tomu w niektórych miejscach mogą zdarzać się niewielkie powtórzenia. Momentem, który mnie przekonał do zebrania tekstów pisanych w różnych okresach, było – poza życzliwymi zachętami i cenną pomocą współpracowników – znamienne spostrzeżenie: mimo upływu czasu potrzeba zwracania uwagi na aksjologiczny wymiar i osobowe podstawy edukacji kulturalnej nadal wydaje się niezwykle aktualna. Potrzeba ta staje się jeszcze pilniejsza, kiedy rozważa się współczesną sytuację społeczno-kulturową z perspektywy myślenia osobowego. Kierowanie się przede wszystkim respektowaniem godności człowieka, odpowiedzialnością za siebie, za drugiego i za wspólnotę, za wspólne dobro, stwarzanie warunków dla dążenia do prawdy, realizowania dobra i kontemplowania piękna, coraz wyraźniej nabierają znaczenia już nie tylko postulatów, ale poważnych apeli o obronę człowieczeństwa.

Spis treści

Bibliografia	7
Wprowadzenie	13

Od wychowania estetycznego do edukacji kulturalnej

O roli zachwyty w rozwoju człowieka	17
Wychowanie do piękna – koniec czy początek?	27
Pułapka „wychowania przez sztukę”?	33
„Forma” w wychowaniu estetycznym pedagogów	40
Rola wychowania estetycznego w edukacji międzykulturowej	46
Edukacja zakorzeniona w kulturze – podstawą kształtowania odpowiedzialnych postaw twórczych	52
Bycie twórczym w sposób odpowiedzialny jako cel edukacji	52
Jakiej kultury potrzebuje edukacja kształtująca odpowiedzialne postawy twórcze?	58

Edukacja kulturalna – obszary problemowe

Poszukiwanie sensu edukacji kulturalnej	65
Aksjologiczny sens upowszechniania kultury i edukacji kulturalnej .	74
Wybrane sensy upowszechniania kultury	74
Edukacja kulturalna – wychowaniem do wartości kultury	76
Współczesne tendencje w upowszechnianiu kultury – w świetle wychowania do wartości kultury	79
Upowszechnianie kultury jako instrument edukacji kulturalnej, zorientowanej personalistycznie	81
Rola edukacji kulturalnej w budowaniu tożsamości kulturowej	84
Edukacja kulturalna – pytania o cel w świetle wielości podmiotów ..	91

Kultura osobista wśród celów edukacji kulturalnej?	102
Kształcenie nauczycieli do prowadzenia edukacji kulturalnej	115
Edukacja kulturalna dziecka – zapomniany obszar edukacji?	124
Sens edukacji kulturalnej dzieci młodszych	124
Praktyka polskiej edukacji kulturalnej dziecka	128
Co można i należałoby poprawić?	132
Edukacja wielokulturowa – w świetle koncepcji kulturowych wymiarów globalizacji Ariuna Appaduraia	135
Pedagogika kultury dziś – powrót do sensów czy słów?	143
Pedagogiczne konsekwencje personalistycznego ujmowania kultury na progu XXI wieku	152
Personalistyczne widzenie człowieka – szansą i perspektywą współczesnej kultury	153
Diagnoza osobowego wymiaru współczesnej kultury	155
Postulaty i zadania dla edukacji kulturalnej	158

Wzrastanie w człowieczeństwie

Miejsce koncepcji człowieka w edukacji ku wartościom	165
Kształcenie postaw otwierających drogi do wartości	173
Hildebranda koncepcja wartości i postaw warunkujących życie nimi	174
Kształcenie postaw w świetle wychowania do wartości	176
Kształcenie postaw otwierających drogi do wartości	179
Miejsce postaw otwierających i wyznaczających drogi dochodzenia do wartości w wychowaniu	183
Etos pedagoga a jego rola w kształceniu aksjologicznym u progu XXI wieku	185
Wychowanie do wartości	197
Czy należy wychowywać do wartości?	198
Istota wychowania do wartości	200
Jak wychowywać do wartości?	202
Do jakich wartości chcemy wychowywać?	204
Godność w teorii i praktyce wychowania	210
Wychowanie do szacunku – odpowiedzią na socjopatologie pogranicza	217
Pedagoga spojrzenie na socjopatologie pogranicza	217
Jak rozumieć wychowanie do szacunku?	220
Wychowanie w rodzinie jako wychowanie do wartości „domu”	225
Rodzina i dom a wychowanie osoby ludzkiej	225
Wychowanie do wartości	230
Miejsce „domu” w wychowaniu w rodzinie	235
Wychowanie do tworzenia domu – w świetle wiary	237

Edukacja kulturalna w świetle nauczania Jana Pawła II

Czy religijność może być przestrzenią sprzyjającą edukacji międzykulturowej?	243
Religia – miejsce spotkania ludzi w wielokulturowym świecie	243
Czy <i>religijność</i> zawsze znaczy to samo?	246
Konkluzje pedagogiczne	249
Jana Pawła II myślenie o związkach wiary i kultury – wyzwaniem dla wychowania chrześcijańskiego	252
Jana Pawła II rozumienie pojęcia „kultury prawdziwej”	254
Relacja wiary i kultury	258
Kultura wysoka owocem wiary i drogą do wiary	262
„Kultura prawdziwa” – centrum wychowania i podstawa kultury szkoły	264
Wychowanie młodzieży do pogłębiania tożsamości kulturowej – w świetle nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II	267
Jan Paweł II jako autorytet wychowawczy	277
Autorytet i jego miejsce we współczesnej kulturze	277
Czy autorytety są potrzebne w wychowaniu?	280
Co znaczy być „autorytetem wychowawczym”?	281
Autorytet wychowawczy Jana Pawła II	282
Zamiast zakończenia – Współczesne pytania wokół relacji „mistrz – uczeń”	287
Posłowie	297
Zestaw źródeł	303

Redakcja naukowa
Dorota Sieroń

Redaktor
Anna Krasuska

Projekt okładki
Krzysztof Morcinek

Autorka zdjęcia
Barbara Niewiem

Korektor
Marzena Marczyk

Projekt typograficzny i łamanie
Hanna Olsza

Wersją referencyjną publikacji jest wersja elektroniczna
Publikacja na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3741-8

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 19,5. Ark. wyd. 21,0.

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3741-8

Więcej o książce

